

**ТИЖНЕВИК: REVUE HEBDOMADAIRE. TRIDENT
UKRAINIENNE**

Число 8 (266) рік вид. VII. 22 лютого 1931 р. Ціна 2 фр. (Prix 2 fr)

Париж, неділя, 22 лютого 1931 року.

Може читач, почавши в минулому числі читати статтю під незвичним заголовком: «Тризуб» і «Ruch», спитає себе, коли побачить, про що там пишеться, та яке ж значіння ширше має те, що було надруковано в провінційній чеській газеті протягом останніх років про нашу справу? Відповідь ясну матиме він, перечитавши статтю до краю.

Ознайомлення культурних народів з Україною, її минулим і сучасним, з її боротьбою за власну державність та з тією метою, до якої ми прямуємо, безперечно являється одним з найголовніших заглядів нашої еміграції. І вже самий перелік того, що зроблено в цьому напрямку, навіть в одному місці, уявляє собою певний інтерес та має не аби яку вагу.

Ми охоче містимо цей ніби звіт із зробленого на тому полі в одному з найбільших центрів Чехословаччини, не тільки тому, що це дає можливість підбити підсумки кількірничної праці. Не тільки тому, що це постачає нагоду віддати належне ініціативі щасливий і праці старанній однієї людини. Але й тому ми робимо це, щоб підкреслити самий метод роботи, підкреслити, що може зробити одиниця свідомою, енергійною й систематичною працею.

Нехай приклад того, що досягнуто в моравській столиці, викличе у кожного з нас порівняння: а що зроблено в тій країні, де ми живемо, в місці нашого перебування, що зроблено особисто кожним із нас в цьому напрямку?

Коли б по всіх центрах, нехай тільки більших, де купчиться наша еміграція, тільки в одній газеті можна було похвалитися такими

наслідками п'яти-ітньої роботи, яку провів один член у «Р.С.», напевно б справа ознайомлення Європи з Україною посунулася б далеко наперед.

Охорона прав національних меншостей в Лізі Націй.

Відомі всім сумні події в Східній Галичині гостро вплинули на горячок денний перед усім нашим громадянством питання про охорону прав наших національних меншостей. Очі українців звернені до Женев, до Ліги Націй. На рішення Ліги Націй покладуються великі надії, а не бракує серед нас людей, які, може й надто легко, сентиментально ставляться до діяльності Ліги в справі охорони прав меншостей. Та різниця між розбіжністю в оцінці значіння Ліги Націй є насідом неінформованості широких колах нашого громадянства про ті графіки обох зв'язки, які має Ліга Націй в справі контролю над виконанням договорів, про права меншостей та про той порядок, на підставі якого Рада Ліги Націй та її органи здійснюють цей контроль. Тому вважаємо потрібним подати в короткому викладі годинні праці та процедури Ліги Націй в справі охорони прав національних меншостей. Ознайомившись з процедурою, наше громадянство зможе самостійно оцінювати майбутній перебіг справи наших меншостей, коли ця справа прийде на порядок денний Ради Ліги Націй.

В догодних, якими забезпечуються національним меншостям їхні права, вміщено постанови, що покладують на Лігу Націй право обов'язок гарантій і контролю. Всі умови, сказано в догодах, що стосуються до осіб, приналежних до меншостей порасі, релігії або мови, складають зобов'язання міжнародного інтересу і будуть поставлені під гарантію Ліги Націй. Кожен член Ради Ліги Націй має право звертати увагу Ради на кожне порушення одного чи кількох зобов'язань договору або на небезпечу такого порушення, і з пригоду цього Рада Ліги Націй може вжити такої процедури або дати такі інструкції, які по обставинам будуть відповідними й доцільними. Коли при цьому постане ризиків в оцінці по питанням прав чи факту між державою, що підписала договір про права меншостей, і ким небудь з її союзних чи зацікавлених держав чи членом Ради Ліги Націй, тоді ця ризиків буде предложена на вирішення Постійного Міжнародного Трибуналу, рішення якого буде мати обов'язкове значіння.

Цими постановами договорів здійснення контролю Ліги Націй було покладено на Раду Ліги Націй в цілому і на кожного члена Ради зокрема. Життя незабаром поставило перед Лігою Націй завдання виробити й устатити в усіх подробицях процедуру для передавання контролю. До Ліги Націй почали надходити скарги меншостей і члени Ради з свого боку мусили виконувати покладений на них обов'язок до-

гляду над виконанням договорів. Постепенно, одна за другою були встановлені процесуальні норми по охороні прав меншостей, які являються сьогодні діючими й обов'язковими як для членів Ради, так і для меншостей.

Головним органом контролю являється Рада Ліги Націй. Але Рада в цілому не має права ініціювати в справі контролю, себ-то Рада сама не може прийняти до свого розгляду випадки порушення договору. До Ради справа порушення договору вступає лише за ініціатиивою окремих її членів. Окремі члени Ради виявляють свою ініціатииву шляхом звернення до Ради з повідомленням про факт порушення договорів або про загрозу такого порушення. Для dokonання цього акту членом Ради не встановлено жадної спеціальної процедури; очевидно в даному випадкові діють загальні правила внутрішнього розпорядку Ради Ліги Націй.

Але Рада прийняла на увагу, що члени її не завжди самі можуть довідатися про випадки порушення прав меншостей. В більшості випадків самі меншості, як сторона заінтересована, будуть звертатися до Ліги Націй з своїми скаргами та заявами. Строго дотримуючись принципу, що право ініціатииви належить лише членам Ради, треба було б допустити, щоб меншості адресували свої скарги до окремих членів Ради. Але така процедура протирічить а б основному принципу охорони прав меншостей, згідно якому охорона перекладена з окремих держав, як то було до війни, на збір держав — Лігу Націй. А крім того скарга меншості на свою державу, звернена до іншої держави (члена Ради), могла б дати прихід до недружніх відносин між державами або до обвинувачення меншості в неохайності. Щоб уникнути цього, Рада Ліги Націй встановила спеціальну процедуру для подання, прийяття й розсліду скарг меншостей та повідомлень держав, що не входять в склад Ради Ліги Націй, але являються членами Ліги Націй. При цьому було признано, що національні меншості ні в якому разі не можуть трактуватися, як сторона в процесі, рівноправна з державою, що підписала договір про права меншостей. Меншості являються лише звичайними інформаторами Ради, подають свої повідомлення чи петиції, як фактичний матеріал, а не як формальний акт процедури, що повинен потягти за собою якісь юридичні наслідки обов'язкового характеру.

Петиції національних меншостей, як і заяви членів Ліги Націй про порушення договорів, подаються на адресу Генерального Секретаріату Ліги Націй. Тут вони вступають до Секції, яка відає меншостями. Секція знайомиться з петицією та вирішує питання, чи петиція може бути прийнята, чи ні. Для цього встановлено такі правила: 1) петиція не може бути анонімною; потрібні підписи авторів, зазначення їх адреси й інших відомостей; 2) в редакції петиції не повинно бути образливих виразів; 3) що до змісту, то петиція повинна мати своїм предметом охорону меншостей згідно договорів: в петиції неможна ставити вимог розриву політичного зв'язку між меншістю та державою, де меншість живе, та взагалі вимог, які виходили б за межі питання прав меншостей, встановлених договорами.

Питання про прийняття петиції вирішує Генеральний Секретарь. Як що петиція не задоволяє зазначеним вище умовам, то вона закидається безнадійно. Коли ж Генер. Секретарь вирішує про прийняття петиції позитивно, то петиція передається Голові Ради Л. Н. Рішення Генер. Секретаря про прийняття петиції має право оскаржити держава, проти якої подано петицію. Скаргу цю вирішує Голова Ради з участю 2-х членів Ради по власному вибору, а рішення Голови затверджує Рада Л. Н. у випадку оскарження рішення заінтересованою державою.

Прийнята петиція передається Генеральним Секретарем Голові Ради Л. Н. На початку 1920 р. петиція разом з тим передавалася в копію всім членам Ради і загалом всім членам Ліги Націй. Таким способом заінтересована держава в одночас інформувалася про петицію, що проти неї вступила. Але такий порядок слідчого року було змінено: раніше передачі членам Ради петиція пересилається заінтересованій державі, яка протягом 3-х тижнів має повідомити Секретаря, чи вона бажає дати свої пояснення, чи ні. В першому випадку їй дається 2-хмісячний срок на відповідь, який, на бажання держави, Рада може продовжити ще на 2 місяці. З поясненнями заінтересованої держави, як що вони вступили в срок, петиція передається членам Ради і членам Ліги Націй. Року 1923 було ухвалено, що петиція передається лише членам Ради, а членам Ліги Націй лише тоді, коли цього забажає заінтересована держава.

З цих загальних правил зроблено виключення у двох випадках: коли Генеральний Секретарь визнає петицію «виключною й негайною», або коли петиція подана державою-членом Ліги Націй. В цих випадках, передаючи петицію членам Ради, Генеральний Секретарь лише інформує про петицію заінтересовану державу і не чекає від неї пояснення.

Одержавши петицію, Голова Ради вибирає сам двох членів Ради і з ними разом утворює так званий «Комітет трьох», або «Комітет меншостей», як його звичайно іменують. Для розгляду кожної петиції складається окремий Комітет 3-х. Раніше Голова Ради нічим не був зв'язаний при виборі двох членів Ради, але р. 1925 було встановлено певні вимоги до членів Комітету меншостей, в цілях більшої безсторонності й незалежності: членом Комітету не може бути представник держави, більшість якої належить до цієї нації, що й меншість, що подала петицію, ані представник держави-сусіда, ані представник держави, до якої належить меншість. Коли сам Голова Ради являється представником однієї з вищезазначених держав, то він передає головування в Комітеті своєму попередникові.

Для організованого таким способом Комітету 3-х Сесія меншостей разом з юридичною Сесією Генер. Секретаряту виготовляє доклад на письмі, в якому коротко викладає предмет петиції, відповідь держави, на яку подана петиція, і всі інші відомості, які потрібні. Засідання Комітету меншостей звичайно відбуваються під час сесії Ради Л. Н. Засідання вважаються приватними зборами, жадних офіційних протоколів не ведеться. Кожному Комітету належить запроєктувати спосіб розгляду справи повільно. Члени Комітету не зв'язані

ні жадними правами що до способу розгляду справи: вони приймають на увагу важливість справи, оцінюють підлоб'язь заінтересованої держави, згоду чи незгоду уряду держави щодо об'єктивних вимог меншості, той чи інше відношення меншості до своєї держави та інш. Члени Комітету, коли знайдуть потрібним, можуть виходити в безпосередній зносини з заінтересованою державою, в цих випадках вивчення незорозуміння між державою та її меншостями або з метою схилити державу до смиряття його відношення до меншості, до задоволення її вимог, нарешті можуть вимагати додаткових пояснень чи відомостей як від держави, так і від меншостей. В деяких випадках члени Комітету персонально беруть на себе роль посередників між державою та меншостями, або ж втрутаються до держави та до претензій через посередство Секції меншостей Генер. Секретаряту. Взагалі, за резолюцією Ліги Націй з р. 1922, раніше, ніж винести своє рішення, Комітет 3-х повинен вжити всіх заходів, щоб мирно й по-доброму погодити спор між меншостями й державою, до якої вони належать.

Якщо цими мирними способами не вдається погодити справу, тоді Комітет 3-х виносить своє рішення, яким або відкидає вимогу національній меншості, або ж констатує, що в даному випадку і потрібно, щоб один чи кілька членів Ради Л. Н. формально звернули увагу Ради на порушення чи на небезпечне порушення даною державою прийнятих нею обов'язків відносно національній меншості. На цьому й кінчається робота Комітету меншостей і справа, для якої Комітет утворено, переходить на вирішення Ради Ліги Націй.

Треба мати на увазі, що рішення Комітету 3-х ні в чому не в'яже інших членів Ради, що не приймає в ньому участь: кожному члену Ради пристало бути самостійно працювати у справі ухвалення догори безпосередньо, минуючи Секцію меншостей і всю процедуру, встановлену для Комітету меншостей. З цього також випливає, на нашу думку, що можливі випадки, коли Комітет 3-х не визнає потрібним переносити деякий випадок на Раду Л. Н., а оскільки член Ради буде іншої думки і цей випадок зазначить Раді Л. Н.

Далішня процедура така. Одержавши повідомлення члена Ради чи Комітету при випадковому порушенні догору, Рада одить і розглядає доповідь держави, що доносила такого порушення, та вимагає усунення порушення й задоволення меншості. В дано ідно прийнятим договором зобов'язанням, держава має скоритися постанові Ради, в протиположному разі проти держави Ліга Націй може вжити санкцій, встановлених в Пакті Ліги Націй. На той випадок, колиб між заінтересованою державою й Радою Л. Н. постане незгода щодо фактичного стану чи тлумачення догору і держава відмовляється з цієї причини прийняти рішення Ради, тоді справа, за арт. 13 Пакту, передається на остаточне вирішення Постійного Міжнародного Трибуналу в Газі, рішення якого вживається обов'язковим і підлягає виконанню на підставі арт. 13 і 15 Пакту Л. Н.

Наведена вище процедура Ради Ліги Націй викликає багатьох критичних зауважень як з боку меншостей, так і з боку членів Л. Н. Найбільше нарікань викликає таємність процедури. Меншість, подав-

ши скаргу, не одержувага жадного пов'ідомлення а ні тоді, коли петицію не прийнято, ані тоді, коли її задоого ено. Меншість також не знага, ягу відом'ідь дага державга, що вона прийлага, що відкинула, і яке рішення загаго в Раді Л. Н. Нарікаги також на млягість Комітетів і прооганання сграч про розгляду петицій. В наслідок такої критики, Рада Л. Н. 7. III. 1929 організуега спеціалний комітет д. я критеріаду процедури. По докладу цього комітету, Рада, в засіданні 13. VI. 1929 в Мадриді, внесла такі зміни в діючу процедуру: 1) коли петиція не буде прийнята Генер. Секретарем з причини порушення правил про петиції, то про це повідомляється меншість, що внесла петицію; 2) Комітет меншостей у виключних випадках складається не з 3-х, а з 5-ти членів; 3) Комітети засідають не тільки під час сесій Ради, а ей також в перерві між сесіями; 4) про всі випадки негативного вирішення петицій Комітет доодить до відомга всіх членів Ради, а крім того, 5) рішення Комітетів, за згодою заінтересованої держави, проти якої подано петицію (!), будуть публікуватися в офіційному органі Ліги Націй, причому висозлено надію, що заінтересовані держави будуть таку згоду давати. Нарешті, 6) Генеральний Секретаріят раз на рік в тому ж органі буде публікувати: число поданих петицій, число петицій неіринятих і прийятих, число комітетів, обраних для розгляду петицій, і число петицій, вирішених комітетами за даний рік.

Були гредожені більш радикальні прогажки до діючої процедури. Ще року 1928 Унія торговців для Ліги Націй запропоноуега утворити при Лізі Націй постійну комісію меншостей на зразок комісії по контролю мандатів над колоніями. Комітенція Комісії меншостей обхоплюега б всі чисто держави-членів Л. Н. і мала б за данням в гершу чергу перевести анкету про те, як виконуються доогоори в різних держагах, де живуть меншості, а потім Комісія мала б постійний контроль та розглядага б петиції меншостей. В м. бересні 1928 р. на IX Асамблеї Л. Н. проєкт постійної комісії меншостей підтримуега и представники Голандії, Німеччини, Швейцарії, Австрії; проти виступа иде егати Польщі, Франції (Бріан), Чехословаччини. Сірага ця не була вирішена остаточно. В кінці минулого року 60 членів Ангійського Парламенту в сгому меморіалі знов підняли и питання про утворення Постійної Комісії меншостей, сірагедино гвазуючи, що це буде найкращим вирішенням сграєи реального контролю по охороні прав національних меншостей.

Ми не будемо тут едагтися в критику діючої процедури Ради Л. Н. по охороні прав меншостей. Лише для характеристики діяльності Ради та Комітетів меншостей подамо статистичні відомості прийятих і відкинутих петицій, які вперше з'яеи ся в пресі, три чому треба зазначити, що ці відомості подае приатня преса, хоч Генеральний Секретаріят до цього часу їх не спростуеав. Офіційні відомості, які до цього часу з'яеи ся (доклад комітету представників Ялоңії п. Адаші, якому Рада Л. Н. доручила р. 1929 перегляд процедури), подають, що до 1929 р. вступило округго 300 петицій і що майже половина з них була прийнята («L'Esprit international», січень 1931 р., ч. 17, стор. 115). Але в журналі «Nation und Staat» за р. 1929, ст. 80-85 подано

більш докладні відомості приватного характеру. Автор пише, що за час з 1920 по квітень 1929 р. (включаючи питання Данції, Мемеля й Верхньої Сіезії) було подано 345 петицій, що торкалися 208 випадків порушення прав національних меншостей. По меншостям петиції розподіляються так: німці подали — 60 петицій, українці — 38, богари — 36, мад'яри — 33, греки — 32, авбанці — 31, жиди — 24, поляки — 18, литовці — 16, фірмени — 9, мослаки — 8, серби — 3, союніці, білорусини по 2, румуни, союаки і чехи по — 1. Подержавам, проти яких подано петиції, вони розподіляються так: проти Польщі — 76, Греції — 54, Чехословаччини — 45, Румунії — 44, Югославії — 25, Турції — 25, Литви — 24, Німеччини — 22, Австрії — 9, Угорщини — 9, Латвії — 5, Богарії та Естонії по 2.

З числа 345 поданих петицій узнано прийнятими лише петиції, що торкалися 143 випадків порушення прав меншостей, а з цього числа лише 18 випадків було передано на остаточне вирішення Ради Л. Н. З цих 18 випадків Рада Л. Н. 10-ти випадкам не давала відповідного рішення, шість випадків загодили, а комромісою і лише в двох випадках задовольнила вимоги меншостей. Отже, за 8 років з 345 петицій було задоволено лише дві петиції (тамже, 115-116). Дані за 1929 року мають такі відомості: з числа поданих петицій (числа незвідомо) було прийнято — 42 петиції; з них до Ради Л. Н. передано «сього 2 петиції, які в р. 1930 ще не були вирішені («Les Minorités Nationales», ч. 4-5. 1930, ст. 36).

Наведена статистика, на жаль, такого характеру, що не може сприяти заспокоєнню національних меншостей і не може підтримувати серед них надії на належну охорону їх прав тим єдиним міжнародним органом, на якого покладено обов'язок такої охорони.

Наприкінці зазначимо, що петиції в справі подій в Східній Галичині були прийняті (не всі) Генеральним Секретаріатом і передані Голові Ради, на цей час, представником Англії, п. Гендерсоном, Головою Ради образ Комітет 3-х в складі: представників Італії та Норвегії. Комітет, як подають часописи, буде засідати в Англії, під час перерви сесії Ради Ліги Націй. Справа буде передана на засідання Радивтрактатів б. р., як що, розуміється, Комітет 3-х винесе відповідне рішення. В протиположному разі вона не буде поставлена на порядок денний.

А. Яковлів.

Літературні спостереження.

XXII*)

Минулий рік визначився у нашій поетичній літературі двома дуже видатними виключно силами поетичними творами. Один з них — «Княжі часи» (Видано «Неділя». Львів. 1930) належить перу нашого славетного поета-емігранта О. Олеся, одного з тих письменників

*) Про «Княжі часи» докладніше говорилося в статті Ст. Сірополка («Тризуб» ч.18 (226) 1930 р.).

наших, що не схотіли миритися та пристосуватися до безглузлого більшевицького насильства, не визнаючи жодного ніякого компромісу з ними та одразу зрозуміли, як безнадійно напружити більшевицьких насильників хоч би в найменшій мірі на розум, і тому пішли на еміграцію, щоб і далі боротися проти них та за свій край і народ. Ті ірцей є оригінальні. Темою його є періодичне життя наших предків, їхні змагання до збудовання своєї держави. Осміює він ті змагання та слабу збудованих ними держав — Київської та Галицько-Волинської.

Другий належить перу молодшого поета з Наддніпрянщини — Ригського, що мешкає і зараз на соціалістичній Україні. Це переклад соціалістичного твору давнього польського поета Міцкевича «Пан Тадеуш». Завдяки тому, що це є твір перекладений і зміст його надано перекладачові і згорі письменником старих часів, коли ще не був затребуваний більшевицьким безглуздям, ця праця вірна од його отруйних прикмет. Більшевицькі несослітності прокидаються у автора тільки в передмові та в примітках до твору та в них читачі можуть і не заглядати, а самий твір од них вірний. Зате Ригський виконує переклад з надзвичайною талановитістю. Завдяки тому, що він досконало володіє та розпоряджає українською народньою мовою, з великою чутливістю відчуває як відтінки значіння кожного українського слова чи виразу, так і нюанси думок та почувань першовитвору, Ригський створив дійсно надзвичайну річ, досяг того, чого слідило не можна вимагати від перекладача — його «Пан Тадеуш» в українському перекладі ні в силі, ні в поетичній яскравості нічим не поступається перед першовитвором.

Це дві, великі і розміром, речі, що в минулому році подарували Україні наші письменники, є дійсно творами надзвичайної поетичної сили, є справжнім скарбом для збагачення нашої поезії та нашої мови. А коли пригадаємо ту велику кількість шкільних, несмачних, робітних поезій, якими захарашувано наші місячники в тім таки 1930 році під впливом якоїсь хворобливої моди, тим більше вражає нас здоров'я, могутня сила творчості Олеся і Ригського. В творі Олеся на кожному кроці бачимо те чудо, що може створити тільки особливі сили та яскравості поетичної творчості, — це чудо: в кількох словах, на чотирьох-п'яти рядках сказати більше, подати образ більше виразний, ніж дадуть цілі сторінки прозаїчного опису. Прикладу не доведеться шукати довго, — це відчуває читач з перших сторінок твору, де автор має природу України та почування і життя наших предків серед неї. Сила та виразність його слова та феліції, що вже од них самих, незалежно од змісту, читача охоплює особливе життя. А зміст твору — така та глибока любов до рідного краю, що досягає найвищого напруження в обставині примусового віддавання од батьківщини, здійснює настрої читача до найвищої міри.

* * *

Обов'язок переглядати сучасну наддніпрянську літературу не є приемним. Він примушує завжди бути серед образків того нездорового

невідповідного природі людській життя, яке утворюється на Наддніпрянщині тиском фантазмагоричних ідей комунізму, які насильством запроваджує там уряд, ні на що не оглядаючися. По-друге, ця робота зобов'язує критика бути сідлом, стежити за сумним явищем, як гине та нищиться в обставинах того життя та ант тих письменників, які були ним наділені природою. Вже сама робота над змаганням образів та життя, протигних людській природі, не може впливати добре на розвиток таланту бестриста. А як до того совітські письменники хотять чи мусять (це трапляється, мабуть і так, і так) випрагдувати, прикрашувати ті нездорові явища, які їм доводиться малювати, а для того мусять вони свідомо перекручувати в своїх творах дійсність та нахиляти увагу читачів не до дійсних життєвих інтересів людства, а до хворобливою думкою вимріяних фантазмагорій, це ще гірше витроєє з письменників необхідні для художньої творчости почуття дійсности та пради.

Наша емігрантська та гагичька, як і наша стара добольшегичька література, чи подає вона образки лихого чи доброго, лихих чи добрих людей, однак оє тримається дійсности, дійсно існуючого та можливого в життю та дійсних інтересів людности, і тому вони все мають більш живий та реальний інтерес; у цьому рішуча, глибока та загайна ріжниця нашої сучасної літератури тутешньої од наддніпрянської.

Тому хочу цим разом спинитися на одному з теорів посеїбичної літератури, що дає образ дійсного життя, хоч зовсім і не в кращих його виявленнях, а саме на повісті М.Голубця «Люде й блазні» (вийшла у Львові 1928 р. Видання «Ногого часу» ч. 24).

До того огного героя своєї повісти Дади Корпана автор ставиться з досить значною прихильністю. У Корпана і дійсно є щось симпатичного та певні гарні риси, в ньому є чулість, живий розум і нахил до всього доброго. Але по-за-тим треба признати, що цей, на жаль, розповсюдженний серед нашої інтелігенції тип є в ґрунті безхосенним та небажаним, особливо для громадського життя. Корпан — нееріногажена людина, що все хилитається між ріжними захопленнями та настроями і під їхнім тиском загає собі що-разу иншу мету, та ніког и неґдатний доконати її роботи, яку треба б проробити для її досягнення. Тим менше ведеться це Корпанові, бо заґжди бере є і на себе заґдання значніші, що вимагають особливої витригаости в ірації, а до кожної праці йому не вистачає терпцю, і ко и є і на пересидчиться, що обране заґдання вимагатиме од нього ще й да і далі ултертої роботи, посідає його знеохота і до того заґдання. Одною з причин, що утворює в ньому ту легкогажну незитригаість є переоцінка ним своїх здібностей та гостра жадоба швидкого та блискучого особистого успіху. На своє лихо він з природи остільки обдарований, що, бавлячися, збував так-сяк гімназіальні науки, над якими иншим доводилося сидіти; ще в юнацьких роках вмів остільки красно промовляти, що справляв вражіння на гімназіальних товаришів; без великого думання може стулити вірші, які таки друкуються, хоч читачі і забувають їх зміст зразу, як прочитали; без догої науки єм в змагювати такий-сякий маґюнок, який часом хтось та купує, хоч ні на кого не справляє він великого вражіння.

Дивуючися сам на початку своїм легким успіхам в кожній новій галузі діяльності, Корган тішиться зразу почуттям своїх великих здібностей, та незабаром не може не помітити, щоб без роботи ні сам в тій галузі не достигає, ні зроблене ним не досягає юється. Від того зникає в ньому інтерес і до самого задання, бо дія нього найбільший інтерес зажди не в самому заданню, не в ділі, а у власному успіху, у тішешню свого честолюбства.

Це особливості виявляються у нього в юнацьких гімназійних часах. Він засидіває тоді серед товаришів гурток, де зразу був німцем, та його згодом, вплив на товаришів переходить од нього інший товариш — Данилович, Корган це так розраховує, що він пускається на донос, лише анонімного листа директорів. Правда, в той же мить він гається і, здається, гається дуже сильно, бо хоче відокрутити свій гримолет перед героїським чином, за який уважає революційний атентат, а як це йому не поєся, то самогубством, і він піддає під себе набій, заважає до нього гніт і чекає, поки той виб'є та його заб'є. Але сам миття багатовіше егоїстичного бажання сражати на чужий ворог, і прагне дати себе в їхніх очах, відносити себе добре м'я, та самому собі подобатися, аніж дійсного гаяття, сражнього невдоволення собою та своїм чином. Це видно ще й з того, що не було в нього і справжнього переміщення в корисності того, що надумав, в корисності атентату і атентатма бути тільки способом для досягнення його особистої мети — його реабілітації. Знов так в замаху на самогубство виявляється характерна його риса — брак витригання остері в можливості дії. Він в той же час і зосім не бажав урятуватися, не дриг себе, а дійсно хотів себе забити, а не ж не дочекається, і жачи на набої, по той виб'є, схопився раніше і тому не загинув, а був тільки полегчений та поранений.

Брак витригання остері, нездатність до статської та упертої роботи виявляється в Коргані ще в гімназії; не міг примусити себе гарячо вчитися, хоч добре розумів, що в тім його обов'язок перед людьми, що отілюються ним та і перед самим собою. Натомість він ще і тоді мре зробитися с а етним письменником, хоч не має ще дія того ні освіти, ані знання життя. Та в сполучення інощів з жадобою успіху та сажив і є джерелом його віри в легку можливість значних досягнень без упертої догої роботи, тільки зривом та силою пристрасти. Та біра, само собою, кожні раз його зраджує, але від того не дається, а лише передається на новий об'єкт. Він кидує одно діло, береться до іншого, і се до найбільших значіння й ваги відносієм самозахоплення та самолюбності. Цим обороняє себе його психика од зневіри та занепаду.

З такою дачею, з таким наляком духа береться Корган і до громадської роботи і не може і до неї не братися, бо ж саме в ній найважливіше за дання, найбільше героїчності та найбільш чаша сажива. Так іде він с своєю охотою на війну, а е шиде знеохочується війною, бо тягнеться вона за дого, бо забагато на війні бднів, бо стріляєдесь орог, а його і не видно, та а війна не має героїчного гаяття. Поступає тоді до Комітету врятування України і знудьговується там

ще швидче, нарешті йде брати Львів. Автор не показує, як Корган поєдниться в цій справі, та знаючи його вдачу, не йметься в іри, щоб і тут був він ентригагіший ніж завжди.

Скрізь, а в нас, може, особливо, більше таких діячів, що сподігаються за майий час силою короткого вибуху почуття й енергії здобути великих досягнень, і то в справах, які потребують довгої обмороканої систематичної праці і над собою, і над людністю, і над обставинами, стаючого негасимого почуття відданності своїй меті. Часто загал дає перегагу га агличим вибухам не тривкої пристрасти перед затаєним та глибоким загартоганим патосом, не розуміючи, що такий патос не любить себе маніфестувати словами, а уесь іде на роботу, на діло, на систематичну та поєсякчасну діяльність. Не усім видно, що він вимагає більшої волі та й уміє досягти більше міцних та рішучих наслідків.

Не лише в літературі, в малярстві, в громадській діяльності, а і в особистім житті — в коханню, напр., Корган є так само егоцентричним та егоїстичним неврастеником, що хоче од кохання не самого кохання, а успіху. Поєсякчасно шукаючи кохання, впевняючи себе самого, що є закоханий, він власне нікого не кохає і, тільки що освідчившись одній дієчині, еже починає відчужати замилування до иншої, яку щойно побачив.

Тип Корпана змацьовано автором детаьно та яскраво, аге причин, що витворюють людей такої вдачи, через що стрігаємо їх так часто в нашій суспільсті, автор не показав, хоч, здається, хотів показати, бо в подробицях спиняється на його дитинст і та юнацті. Думаю, що з'ясувати їх в белетристичній формі і не можливо, бо причини ті в значній мірі йдуть з далекого минулого, заежать од історичних обставин, а в де-якій мірі можуть залежати і од фізичних чинників.

Ще думаю, що моза дієзих осіб з інтеігенціі в повісті «Людей блазні», а тому що вона має змістом життя інтеігенціі, їх в ній більшість, занадто пересичена латинщиною. Може і спраді тих латинських виразів та слів гаицька інтелігенція ржилає багато і автор вежає, що для реальности мусить і своїм дієзим людям надавати таку мову, а є таки думаю, що він перебільшує і мога гаицької інтеігенціі є більше націонаьною та менше латинізоганою. А хоч би і не так, все ж таки одним з задань белетриста є оброблення рідної мови, виправлення мови загалу. Зменшення латинщини в мозі дієзих людей не зашкодило б, а скорше сприяло б реальности їхніх образів, бо, пересичена чужинщиною, мога неминуче буде трафаретною, в позичених з чужої мови виразах та висловах не відбигатиметься своєрідний спосіб думання та своєрідність почувань і звичаїв кожної особи. Тільки рідною мовою людина волюдіє так, що висловлює свої думки та чуття цілком по своєму, виявляючи в самій мові своїй свої особности.

Давній.

Близнята : «Ruch» і «Тризуб»*).

В ч. 89 з 1928 р. уміщена передова стаття під заголовком «Неспокій на Україні», яка починається констатованням факту, що

«Як тільки у внутрішнім житті СРСР виникали якісь ускладнення чи то політичні, чи то господарчі—завжди то була Україна, що стала осередком незадоволення, а тим самим і осередком пильної уваги центральних органів сов. влади у Москві. Так є і сьогодні».

І далі оповідається про природу та поширення повстанчого руху на сов. Україні — з одного боку, та про заходи ПТУ і взагалі сов. влади для утримання в руках «неспокійної» України — з другого. Передова у ч. 129 з 1928 р. «Україна та Чехословаччина», виходячи з факту перебування у Чехословаччині численної української еміграції, обговорює справу майбутніх тісніших взаємовідносин двох сусідніх і родів. Сподівається їх передовсім на ґрунті господарчій та культурній, але передумовою нормального розвитку таких взаємовідносин вважає, «прямі зносини Праги з Києвом, а не так, як то сьогодні — з Харькогом та ще й через Москву, або навіть через Відень чи Берлін». В ч. 164 з 1928 р. уміщено, як передовицю, докладну статтю «Жидівська колонізація на Україні». Констатувавши на початку велике зацікавлення цим питанням у пресі на всіх українських землях і на еміграції, зазначає автор негативне відношення українського населення до цієї проблеми, котре є цілком зрозумілим, коли прийняти на увагу, що

«за тяжкі поневірвання, що їх згзрели жиди від російського царського режиму, хочать сьогодні большевици відшкодувати, нагороджувати жидів на рахунок українського родючого ґрунту».

А далі, ставлячи запитання, чи є у тім що поганого, коли сов. влада хоче з безробітних крамарів зробити хліборобів, відповідає

«абсолютно нічого, коли прийняти на увагу, що з обмеженням приватної торгівлі в СРСР, багато жидів мусять робити щось иншого».

Але

«коли ближче поглянемо, де та як фабрикується це новітнє селянство, цілком зрозуміємо обурення та докори українців і у своїй державі, і на еміграції. Предметом сьогоднішньої колонізаційної політики большевицької влади є побережжя Чорного моря, за котре Росія століттями боролася з Туреччиною та Україною. Не є в тім нічого нового: уже Катерина II, як тільки вдалося їй зломити остерню силу і опору України — «Запорізьку Січ», розпочала велику колонізаційну акцію на запорізьких землях та населювала тим чисельні добге забезпечені колонії гімців, сербів, болгарів, руських та греків з очевидним умислом відрізати українську стихію від Чорного моря. Невдалося те які їй, але її наступникам, бо з бігом часу українці нестримано поширювалися на південь та на схід, так що на сьогодні в був. губерніях Катеринославській, Херсонській, Таврійській, а частині і на Крими є значна більшість українська, серед котрої колонії болгарські, німецькі, чеські, руські та інші є як острови на морі. Багато витерпів той український наріччя, і в більшості, на жаль, від своїх братів—селян, а сьогодні істотія повторюється. Українці політично і господарчо опановані чужинцями. Але і тут мірадоїним є, що всього до часу. Політика поневолююча, цілий парід в решті решт мусить скрахувати».

*) Див. «Тризуб» ч. 7 (265).

Рівно ж велика передовиця у ч. 70 з 1929 р. обговорює останній голод на Україні. Визначивши цілою низкою статистичних даних місце України в господарчому житті Російської імперії та Європи, визнає автор за цілком слушне, коли Україна називається «житницею Європи». Але, каже далі,

тут же само собою постає питання, «як то є можливо, щоби така багата країна на протязі одного десятиліття двічі мусіла переживати голодову катастрофу?»

і відповідає:

«Хоч сьогоріч ця споживча катастрофа на Україні була спричинена деякими явищами характеру об'єктивного (морози, польові шкідники то-що, або тепер уже — в допомогівій акції — кепська комунікація), головну вину на тому безумовно має московський режим, що насильно панує на Україні», та подає відомості про «мудрі» та й ті «в свинячий голос» заходи сов. влади, що до рятування голодуючого населення, а цілу статтю кінчає редакція так:

«таке нехлюйство та байдужість влади до відчайдушної долі українського населення викликає серед останнього обурення та заколоти проти Москви. Тайний український революційний комітет поширює по селах прокламації, в котрих закликає селян не давати зненавидженим окупантам ані одного дзерна, ані одного карбованця та кличе організуватися для визволення з-під чужого панування, щоб таким чином рятуватися від голоду.

Цікаво, що така позиція знаходить відгук і в західноєвропейських політичних колах: «Journal de Genève», наприклад, вважає, що с а м о с т і й н і с т ь України є першою передумовою, щоб ця країна знову стала «житницею Європи».

Звичайно, не міг «Ruch» пропустити без уваги і великого хрестового походу сов. влади проти української інтелігенції, котрий виявився у відомому процесі СВУ. Останньому присвячена передовиця у ч. 278 з 1929 р. Схарактеризувавши організований провокаторами процес СВУ, як один з парадоксів *) тяжкої та нездорової ситуації, витвореної большевицькою окупацією найбільшого простору українських земель», далі стаття різко висловлюється про становище України в ССРС.

«Річ в тім, що сов. влада ніколи не була певна свого становища в національно-пробудженій та свободолюбивій Україні, добре знає про загальне незадоволення українців як її централістичною політикою господарчого використання, так рівно ж і політикою утиску культурно-національного, а тому всіма засобами старається утримати те своє непевне становище. Коли ж по кількілїтній практиці показалося, що ані фальшива «українізація», ані папіроне прокламування «федеративної», «майже самостійної» української совітської республіки не помагають одурити українські народні маси, хапається тепер московська влада знову свого улюбленого засобу — терору. І не ховається з тим, що... в одному з своїх органів признає: «Радянський союз у останній добі не лише що ослаб, але навпаки — на міжнародньому тлі виріс і зміцнів, а тому може собі дозволити безоглядну (sic) політику внутрішню...»

Це признання є що-правда безоглядно цинічне, але добре характеризує справжню підставу масових арештів серед найкращих працівників на полі культурного та господарчого піднесення українського народу.

---

*) Другим таким парадоксом виставлена у статті т. зв. «українізація» а саме влучним запитанням: «Потрібують українці у себе вдома, щоб хтось їх українізував?» К-о.

Лише питання являється, чи досягне сов. влада зміцнення своїх позицій на Україні, як раз тепер отими своїми засобами? По виявленій волі та чинах, направлених до утворення с а м о с т і й н о ї демократичної республіки, що їх українці ясно виявили в революційні роки 1917-1918 та за останнє десятиліття, навряд чи можна сумніватися в тому, що большевики, сьогодні внутрішнє так вичерпані, досягнуть на Україні як раз протилежного тому, чого б бажали! Коли царській деспотії протягом століть не вдалося придушити і знищити національний український рух, с дуже сумнівним, щоби це вдалося деспотії совітській, особливо коли приймемо на увагу нестриманий поступ процесу національного усвідомлення серед поневолених народів та їхні стремління до демократичних форм політичного життя. Довголітній тиск на Україні виховав випробовані та надійні кадри сил. Український визвольний рух приніс уже задосить жертв, щоби міг стати на шлях до колючої мети: у т в о р и т и в л а д у в л а с н о ї д е м о к р а т і ї .»

Окремо треба зазначити, як ставився «Ruch» до нашого національно-державного свята: 22 січня. У ч. 18 з 22 січня 1928 р. з нагоди 10-тиліття проголошення незалежності УНР уміщено статтю «U. L. R.», що починається словами: «Українська лідова (народня) республіка займає визначне місце між новотворами, що їх спричинив великий переворот 1917 р. на сході Європи...»

Далі подано історію чотирьох універсалів, нерівний бій молодій республіки на три фронти одразу та витворення фіктивної УССР. Закінчується стаття бадьорим констатованням, що

«вже перше десятиліття по спробі здобути самостійність показує, що Україна не буде століття чекати на відновлення своєї державної традиції. Україна, що перед революцією 1917 року на найбільших своїх просторах (під Росією) не мала ані о д н о ї української школи, сьогодні має свою Академію Наук у Києві, кілька десятків високих шкіл та десятки тисяч шкіл інших. І можливо вже наступне десятиліття дасть можливість великій кількості добре приправлених, фахових українських сил пильно принести користь праці, котра б забезпечила 40 мільйоновому українському народові всебічній розвиток культурний, господарчий і політичний».

Другою статтю на цю тему є передовиця в ч. 20 з 22 січня 1930 року «Національне свято українців». Зазначивши на початку про подібні свята у інших народів, автор далі підкреслює, що кожен історичний народ му- с и т ь м а т и т а к и й д е ь національного свята, бо

«погано є з народом, який такого дня не має! Є в людстві як би безбаченко, безіменний, або як людина без паспорту. Немає в році дня, який би йому урочисто і з натиском сказав: т е і т е є з м і с т о м т в о г о б у д е н н о г о ж и т т я .»

Українці мають таке національне свято в січні: 22 січня 1918 року. у Києві була проголошена н е з а л е ж н а У к р а ї н с ь к а Н а р о д н я Р е с п у б л і к а , а через рік 22 січня 1919 року знову ж таки в Києві урочисто було проголошено с о б о р н і с т ь У к р а ї н и — злучення всіх українських земель в одну національну державу. Тим часом злучилися УНР (Україна російська без Кубані) та ЗУНР (Україна австрійська); бажання бачити вкупі всі українські землі прийшли засвідчити і заступники Закарпатської України (сьогодняшня Підкарпатська Русь), тіж самі бажання було чути з Кубані... і навіть українська еміграція в Америці прилучила свій голос до того прояву народньої волі. С а м о с т і й н і с т ь і с о б о р н і с т ь — о с ь г а с л а , в и т в о р е н і у к р а ї н с ь к и м н а ц і о н а л ь н и м д н е м .»...

Зазначивши далі, як обставини та короткотривала незалежність не сприяли здійсненню цих гасел, закінчується стаття оцінкою значіння 22 січня:

«Цим днем кінчаються довгі та безплідні, часто зовсім не наукові суперечки про те, чи є українці окремим народом, чи ним не є, чи є українська мова самостійною, і зачинається творчий період упертої, свідомої праці, може, по ріжному ріжними політичними групами веденої, але направленої до одної мети — здійснення гасел, установлених національним днем українців».

Не міг звичайно «Ruch» промовчати і останніх подій в Галичині. Мабуть чи не найперший з чеської преси обзивався він на цю тему і вже 2 жовтня 1930 року містить передовицю «Погром на українців в Польщі», котра, докладно змалювавши т. зв. «пацифікаційну акцію», зазначає:

«Так! Випадки саботажу на українських землях в Польщі є — значить мусять бути і ті, хто їх поповнює. Обов'язком поліції є таких вишукати і, коли їм буде доказано вину, не можуть уникнути кари».

Гостро виступивши проти карних експедицій на мирне населення, стаття кінчається язгегетям:

«Меншостева комісія Ліги Націй має добру нагоду підтримати урочисту фразу Бріана, що меншості можуть спокійно довіряти Лізі Націй».

Таким чином, як бачимо «Ruch», почавши з заміток культурного і господарчого характеру пізніше ясно і недвозначно висловлюється і в питаннях політичних з очевидною прихильністю та повною об'єктивністю що-до наших визвольних змагань. Усього до 1 січня 1931 року уміщено в «Ruchu» п. М. Д-гом коло 30 великих статей та понад 160 менших і більших заміток з укр. життя. Крім того одна стаття редакційна та кілька десятків дописів і заміток з укр. життя уміщено редакцією «Ruch» з власної ініціативи. Це останнє чи не найбільша заслуга українського співробітника у цій чеській газеті, бо ж власне ціла справа для нас у тому й полягає, щоби чужинці ставилися до нашої визвольної боротьби з зацікавленням, розумінням усієї ваги питання та хоч приблизно в наших власних інтенціях.

А про все це як раз говорить передовиця в ч. 255 з 1928 р. «Українці» написана теперішнім головним редактором газети п. Йосипом Фалтою *). Вже кілька років з айомий з українським питанням, цей чех (соп.-дем.) написав зазначену статтю з нагоди револьверового атентату українця на польського консула в Празі. Зазначивши нег'тивне становище до атентатів взагалі, а в межах демократичної Чехословацької республіки зокрема, ось які міркування висловлює він що-до українського питання:

«Але нехай як будемо ми відсужувати насильницький вчинок українського емігранта, не можемо при цьому не зважати на відносини, в яких живе український народ. Бо коли хочете, є то також частина слов'янської проблеми, коли народ, нараховуючи 36 ½ мільйонів душ (крім 1 ½ мільйону колоністів у Америці) живе без політичної самостійности, бо навіть під пануванням своїх слов'янських братів і коли сьогодні, по світовій війні, що визволила народи багато менші і незначніші, мусять знову боротися за визнання бодай своєї національної індивідуальности. Таксж у нас є люде — а то як раз ті, що видають себе за патентованих оборонців слов'янства — і отрі не хочуть узнати українців за народ. Але у них є то програм, котрого вони консеквентно тримаються, не дивлячися, що від

*) Й. Фалта, був. парламентський кореспондент чехословацької нижчої палати депутатів, перебрав ведення газети з початком 1928 року по смерті Я. Янчи. К-о.

нього цвіллю несе: ті люде, треба сказати, ніколи не бачили національної різноплемєнності Росії, визнаючи лише 130.000.000 «руських», у котрих руського і було лише, що державна приналежність, репрезентуюча тяжку неволю. Що правда, не прислугує нам рїшати у питаннях етнографічних, але як раз тому не будемо наслідувати пришепуватих сторонників ім-мажїнарної Росії, а притримуймося краще наукових поглядів визначних славїстів. Отже українці народом є!»

Далі, спинившись на боротьбі українського народу під Росією від 1709 р. і далі аж до сьогодні, та в Галичині і інших землях тепер під Поль-щею, висловлюється так:

«Львівські (в-осени 1928 р.) події, коли було знищено українські товариства, редакції, друкарні, ясно вказують на нездорові відносини. Витиканням можливих закондонних впливів, указуванням на політичну непевність та самостій-ницькі стремління, не дається оправдати утиск, котрий є тим більше ближчим, що поповнювано його на слов'янським народі іншим слов'янським народом, а по тим, котрий сам випив келих до дна, котрий за свою свободу багато стратив крови, котрий сам мусів бути безчинним свідком, як «слов'янський брат» руський з прусаком та австрійцем ділився його землями правив над поляками шибеницею та криміналом. Політика утиску є політика найгірша, особливо, коли провадиться її у відношенню до народу такого великого, яким є український, що має почесне місце в культурній і політичній історії східньої Європи...

Нїде, ані на сході Європи, не сміє стояти сила над прав-ом і нікому, а значить і народу українському, не сміє бути відібрано право на свободу і незалежне життя»....

На цьому можна б і закінчити цю статтю про безумовно симпатичне явище, яким є у чеській пресі газета «Ruch» з її приязною і корисною для нас роботою. Згадати ще хїба для повноти треба, що газета ця містить та-кож і образки та фотографії з укр. життя. Були уміщені портрети Т. Шев-ченка, І. Франка, пок. Головного Отамана С. Петлюри, пам'ятник Б. Хмельницькому *), вигляд на Дніпро з Володимирської гори, Київський мїський музей то-що.

Як сталося, що ця чеська газета сьогодні, крім празького місячника «Slovensky Prehled», є безумовно одинокою зпоміж 3.000 чеських часопис-ів, як-що до кількості так і що-до прихильности матеріалів, уміщених по українському питанню?

У значній мірі спричинилися до цього політичне виховання і традиції чїльних її працівників — рішучий розрив людини, котра там працювала зукраїнського боку, з «малоросійсько-хохлацькими» традиціями і європей-ський підхід її до справи свого співробітництва у європейській газеті.

Зачиналося з малого, звернено було увагу на дрібні справи, щоб таким чином створити ґрунт та підійти до більших засадничих. Лейт-мотив української пропаганди «малоросійського» характеру: «Каравул. Нас б'ють! Нас всюди кривдять, а ми... протестуємо», викинено, як невідпо-відний та навіть шкідливий. Натомість звернено увагу на реєстрування позитивних проявів нашого життя, котрих на жаль, як на 40 мільйонів на-роду, ще замало. У контр-агента в першу чергу шукалося не співчуття, а заінтересовання.

І переглянувши працю, яку виконав «Ruch» для нашої справи, йому

---

*) Пам'ятник на Софійській площі у Києві, а під ним редакція дала на-пис: «Довгою війною знесилий (гетьман), примушений був увійти в союз з Московщиною, за що українським народом в піснях є називаний «нерозум-ним та проклятим» сином. К-о.

зокрема можна висловити наше шире визнання, а взагалі треба сказати, що зазначені методи підходу до справи нашої пропаганди в Європі з успіхом можуть бути вжиті і в інших країнах.*)

К-о.

Листи до емігрантів.

Лист четвертий **)

Могутньою в своїй неблаганості, хоч і, повільною в своїй темпі рукою наближує нас час до великих подій, до нової історичної доби в житті нашої батьківщини. Тому маємо чекати на ту добу, маємо незтомно до неї готуватись, в першу чергу ідеологічно й організаційно. Викристалізуванню нашої ідеології найбільш сприятиме товариський обмін думок, що його нині, по деякій вимушеній перерві, ми маємо намір продовжувати, користаючи з ласковости редакції та з вашої, любий читачу, терпеливості.

Ми маємо моральну сатисфакцію: попередні листи наші знайшли відгук у їхніх читачів, які різнодумно й ріжноманітно, але все гаряче й щиро реагували на порушені нами актуальні питання емігранського життя. Всі ці листи та розмови — і як ті, що містять у собі еявни задоволення та глибокої солідарности, так рівно й ті, що спогнені критики та гострих нападів (на жаль, здебільшого укритих за незнаннями для нас анонімами) — глибоко тішать нас і заохочують до дальшої праці. Бо в усіх тих похвагах та осудах, привітаннях та нагодах ми знаходимо де-що спільного; є ним узнання своєчасности порушених питань, актуальности зачеплених проблем. І хоч одна із заприятлених нам істот у товариській розмові підкреслила надмірну гідгертість наших листів, що шкодить на її думку українській справі, бо надто

---

*) Не від речі може тут буде навести що писав «Ruch» з приводу п'ятиліття «Тризуба». «Український емігрантський тижневик «Тризуб», перше число якого вийшло 15 жовтня 1925 року, докладно розповідає в числі 39 про свою п'ятилітню діяльність.

«Тризуб» є один із найстарших і стало видаваних політичних часописів української еміграції. Закладено його було небіжчиком С. Петлюрою, а редагував його від початку проф. В. Прокопович, який зумів протягом перших двох літ організувати навколо журналу визначніших представників ліберальних кол (радикальні демократи) української еміграції. Часопис пильно слідкує за життям української еміграції у всіх частинах світу, а також і за життям на різних українських землях, а головним чином на сов. Україні. Має тепер «Тризуб» до 25.000 читачів, а вийшло його досі 248 чисел. У Брні часопис є завжди виставлено в центральній мійській читальні на Рашиновій вул. ч. 3». («Ruch» ч. 260 з 1930 р.).

***) Диви «Тризуб» ч. 221.

інтимно трактує перед цим світом хвороби нашого національного організму, ми все ж не залишимо її ґрунту і нада ї, угажуючи, що вона, та в д е р т ь с т ь, є одним тим, на якому може і роходити наш і риязний обм и д м о к з братами по ем грантській недо і й що, і д и н у є ш и її, ми тим самим знищили би самий г а s o n d'être наших то а р и с ь к ь их розмов. Адже ж щирість є одним моментом, що на нього і р е т е н д у ю т ь наші і с т и. Т е ї щ и р о с т и наш зага ні о и не л о с д а н а д м р ь ; особли о ж її б р а з у є н и н і, ко и частина нашого громадянст а з б г o м ф а т а ь н и х о б с т а и н п e r e t o r i а с я і з з н а ч . н и х с м e р т н и х ч ф a x o r i x по і т и і в . На нас, дорогі брати й сестри, ми о с т и а д o я н e н a i н ь л a ще тоги по і т и . а , не загна а нас на той каз і т и ч н и й O і м . , д e ю д и н і в і д б и р а є т ь с я п p o c t a , щ и р a м o a , м і с ц e я . o і з а ї м a є . p т і с ь e e c e p a n t o . М и з a и ш и с ь з л a м и , л ю б и й ч и т a ч , і т o o ж e н н і ч и р a i e i й o а н и x і н д и в і д у у м і т , щ o н e o б o ' я з a н і у г a ж a т и с e б e n e o г p і ш и м и a т o p и t e t a m и , щ o м a ю т ь м o ж л и і с ь і л ь к o д y м a т и і , n e o г ' я d a ч и с ь n a п a p т і й н і с p и ж a і , т i c o : ю a т и c o і д м и , щ o n e o b o ' я z a н і в к o н я т и с я б o g o і d e m a g o г і , я к и й x o ч щ e d p і m н o г o м и o c т и : d o т и x , x t o й o м y в і р н o c л y ж и т ь , a e n e т e p л и т ь л ю д ь с ь o ї н e z a e ж н o c т и , щ и p o c т и й в і д п e р т o c т и .

З боку економічно-промислового щирість річ не вигідна. Нічого на ній не заробиш, тільки с о g o щ o d o x . a d e ш . П p a d a , n e г p o ш e ї , a ч o г o с ь i н ш o g o : л ю д ь с ь o ї п p и x и ь н o c т и т a л a c и , і p и я з н і т a i o a g и . В с e т e ш i d k o з н и к a є , m o : і c k t o : и т ь с я п і d o г n e м щ и p o g o c o a . Т a n e p c i ж m a ю т ь з и c k и y c і t і ; т p e б a ж k o м y с ь і : p p o б . я т и . І х a й ц o g o p a з y т o ї д e ф і ц и т і p и : a d e : ж e n a n a c , d o p o г и й ч и t a ч , х a й , з a x o : и : ш и с ь d e c ь o щ и p o c т и , м и л o n e т e m o z a t e і c t a n o : e n г p o m a d ь c ь k и м i o d e : c o m k a p y . Б o i n ш o g o в и x o д y d я n a c п і d t e . e p і ш н ю x и ю n e m a є . Ц я x и я , ц e ї в a ж и и й d я n a ш o ї n a ц і і c t o p и ч н и й м o m e n t і m a g a є в і d k o ж n o g o c в і d o m o g o y k p a ї н ь c ь o g o г p o m a d ь a н и n a d e f і n і t и n c g o c a m o o з n a ч e n n я , п o л н o g o в и x p и c t a і з o a n n я й o g o : o і t и ч н o g o « c r e d o » , p і : ш a o ч o g o c o a , щ o n e d o z n a ч a n o z a f і c ь : a o b i n a b o c і y . a i x - c a m e c и і і n і d я . m и п p a п o p a m и і n c t a e t t і y n e m i n ч і f . б o p o т и б і z a z d і i c n e n n я n a ц і o n a ь n o g o d e a y , щ o і і m a e z a ч a t и z a t p a ш i і d e n ь . Д o б a n e c z n a ч e n o c т и , p o і t и ч н o g o б a y a n c ь : a n n я й п e p m a n e n t n o g o і e p e : в ч и ц t a m i n y . a . С ь o g o d н я і d e y p a x o a n n я c и л , y k a d a n n я p e e t p і v , ш и : o a n n я b o i o i x : a z . В a g a ь , k o m . p o m i c ь , з м і n и — і d o o d ь e d o c t a n y : o : і t и ч н o g o б a p o m e t p / — o p i e n t a ц і ї c ь o g o d н я : ж e t e p і t и n e m o ж n a . К o ж e n г p o m a d ь a н и n o i n e n p e : e f n o : i a : i t и c c e o і t a ч n e o b : в ч я , g o o c n o p p o m o i t и c і y i c i m o : і p i . І z p o б и t и t e m a e n e g a t i v o , c i o g o d н я ж , b o z a t p a і j e b d e п і z n o . Ч a c n e ч e a e й i m a g a e d : e ж n o g o y a c n o c т и d m a i , v i p a z n o c т и і e p e o n a ь , l o c i d o n o c т и ч и n . Х a й : c ж n и й і z n a c і : v ь o n i b p a e c o б і d e o o g i ч n y п a t ь o p m a , p o і t и ч н и й n a : p я m , t a t i ч n y і n і ю . A e , p e p e і : ш и o d n o g o p a z : c e : і i b p , x a : m і c n o t p и m a e c я c l o і x п o з и ц і й , х a й c a m z n a e ж n o : o a g o y p o z c n a e й ш a c e k t ь n a m і n і c o g o г p o m a d ь c ь o g o c і t o g : y d . Б o m i t e p d o : e p e o n a ь , щ o c t p a ш n o ю і y z a g p o z i o y d я n a ш o ї n a ц і o n a ь n c і c t p a v i e n e p o z б і ж d і c ь г p o m a d ь c ь k и x n a c t p o і z , n e z d и f e p e n ц і ї o v a н і c ь t p o і t и ч n o ї d m i . a

ідеологічна нестабільність, громадська незагартованість, політична мінливість. І думаючи про грізну й радісну хвилю близької бурі, в громадах і в іспівах якої воскресне наша найвища сьвятощі — Незагартівна Україна, ми відчуваємо побоювання не перед тим, що цей величезний момент застане нас різнодумними й здиференційованими, а перед тим, що отой процес політичної диференціації не набуде до того часу на ежної інтенсивності, не просякне аж на цілу глибину громадської психіки, не дійде до тих нетривожних людської душі, де ідеологія, остаточно зкристалізувавшись, трансформується в переконання, в те непохитне пересвідчення, з яким органічно злучається ціла людська істота і яке стає часткою людського інтелекту. І ми боїмося не того, що в оту велику й відлюдкавну хвилину під наші прапори стане замало людей, а навпаки — що його стане над міру багато. Це не гра слів, не веселий догел. Це сумне передчуття загрозливого факту механічного влиття в наші бойові ряди всього того чужого на ідейно-психологічно й морально-тактично елементу, що в добу їх ітття, зятя їх часів перебування нашого по-за межами батьківщини не соідарізувався з нами, не допомагає збергати в первісній чистоті й недоторканності гасла й здобутки визвольної боротьби нашої, елементу, що з характерною діянього легкодумністю й моральною еастичністю готовий нині таким же безцеремонним а юром поогнити наші ряди, з яким когись, в добу найбільших наших поразок і терпінь, гін їх заишив. Тим часом з прозямами приязні й соідарності йдуть до нас хитриші та да елозоріші, а е да і зачнуть приходити й примітивніші. І в усім тим е для нас безсумнізна загроза. Нам немає чого боятися наших чесних політичних противників, ясних у своїй ідеології, стійких у переконанні, моральних у тактиці. Наше тактичне сьогодні з ними розходження не нищить нашої до них політики, не перешкоджає узнанню за ними геліх безсумніжних заслуг. Ми знаємо, що придемент, коли хвилі життя зноу з'едуть нас до куги й коидо спільної праці з ними ми станемо без найменшого недоір'я, без бідь-яких застережень, зроджених слюгадами минулого. Але маємо остерігатись тих, що, слюючи за зміслом слюго політичного нюху, вертають уже нині до нас, утворюючи органічно не з учену з нашою психологією механічну домішку, що морально занечище і ялісно знижє нашу ідеологічну платформу.

Ми не засліплені концевійним фанатизмом, ми усвідомлюємо собі геліку мдрсть еангелської притчи про блудного сина. І вгесь структурний, тюрчий елемент, що вертає і в майбутньому ще вертатиме до нас, ми маємо радо гриняти й братерне угітати, лишаючи на боці можливі і наші розбіжності в сфері громадської ідеології та політичної тактики. Ми не сміємо одначе бути сентиментальними, не сміємо еладати в ту надмірну пробаачиість та з очинну м'ягосердість, що нераз відограє а фатальну ролю в нашій минушині і так само загрожує атиме нам у нашій майбутності. Вибіраймо собі спільників з обережністю, гуртуймо доко о себе людей з обачністю. Орієнтуємось на ялість, а не на кількість, стюрюючи маелє, але д'юховно-міцне й морально-чисте ядро, що в ршачючу хвилину змогло б стати авторитетним і працездатним центром організаційного чину. У своїм виборі спільників

стеремось найбільше так званих «симпатичних людей», які приємною усмішкою та теплом своїх солодких сів розтоплюють той лід, що з нього виготовлено наше м'яке українське серце, і з рядів яких виходить найбільше всіляких політичних інтриганів, а на їхніх шпальтах про окаторів. Від міцного гіпнозу цих мудрих психологів емігрантської маси наш загальний починає потроху увітнітися, усвідомлюючи собі, хоч і з заізненням, велику вину цих сумних героїв перед нашою сучасністю, а особливо перед нашою майбутністю. Та не відчувають проте наші люди, що справжня вина лежить не в них, отих безпринципних героях, а в цілому нашому суспільстві, в нас самих. Тільки політична дозрілість та громадська загартованість, тільки стійкість власної думки, міцність переконання, ідеологічна зрілість і воляність та здоровий об'єктивний критицизм можуть ухоронити нас від духовної інфекції, що нею виповнено атмосферу нашого політичного життя. Кожній хворобі легше заобігти, аніж її лікувати. Бережимося же і ми тої небезпечної пошести, що каїчить нашу душу, затроює нашу громадську психіку. Вся сила й гесь усіх тієї пошести лежить у нас самих. Бо це ж ми своєю надмірною громадською доірністю та безнадійним політичним примітивізмом відкриємо широкі шляхи для злочинного експериментаторства політичних гешефтмахерів. Хоронимо себе від їхніх софодких слів та фаворитів гасел, здебільшого морально сумнівних і практично безартістичних. Оцінюймо нашу сучасність обережно й об'єктивно, маючи увесь час перед своїм очима образ нашої минулості й перспективи й нашої майбутності. Уявимо собі раз на раз, що по-за зв'язком з минулим нашого народу та його майбутнім сучасність не має для нас жадної реальної ціни. Бо ця сучасність є однією із сторінок великої книги історичного буття нашої нації. Відкрити її від інших сторінок це значить іти проти законів історії, проти логіки життя, проти інтересів нації. Хай роблять це тільки тому всмислюються лаври політичної демагогії, для кого хвилюється їх у безкритичної юрби є символом найбільшого досягнення, політичним ідеологом. На ті дешеві ефекти політичної балаганщини ми не рефлексуємо. Ми не орегтємося на сучасність, бо жиемо лише ідеєю майбутнього. Того великого, історичного майбутнього, що оберне в порох усі квазі-артістичності убогої нашої сучасності й наповне її значення стати на убудівлю ірридешности. Каменарями в тій творчій витенській праці, рядоюми, а через те ати ними й ідо ідаьними робітниками у сторенні тієї будівлі наого життя хочемо стати ми. Це наш програм, наше тагичне гасло. Лаври емігранщини заишаємо нашим протиникам. Хай упираються соїми політичними усіхами, творенням власних концепцій, організацією політичних центрів, накопиченням до ко соїх осіб морально й політично безартістичного ементу. Не рефлексуємо на ці соердні здобуті й в найменшій мірі. Цілковито зракаємо усього того на користь ворожого нам табору, сподійно віддаючи йому в користування сучасність і полишаючи натомиць собі українську минувшину й українську майбутність. В першій ми вбачаємо для себе джерело моральної сили, дійних гасел, національної традиції. В другій ми твердо надіємося знайти оградаданя

свого поступовання й нагороду за всі свої понегіряння й муки, за своєю стійкістю та безкомпромісовістю. Спокійно і вгеленочекатимемо ми на майбутність, бо маємо неохитну віру, що ця українська майбутність наежатиме тим хто заішиється під традиційними грагорамі нашої національної реолоуції.

Борис Лисельський

3 життя й політики.

— Зникнення політики в сучасній совітській пресі. — «Еволюція» п'ятилітки. — Творці п'ятилітки — «шкідники». — Зустрічний промфінплан.

Не раз нам доводилося зазначити ті труднощі, які виникають, коли порушувати питання про розвиток і напрям політичного життя в УССР. Ці труднощі, весь час зростаючи в міру ствердження сталінської генеральної лінії, тепер, після останньої перегрупировки в загально-союзній верхівці, з приходом до влади Молотова, набрали сугубого характеру.

Ті натяки на розвиток політичних відносин і політичного життя в УССР, які раніше хоч подекуди стрічалися в совітській пресі, тепер зникли цілком. Вони заступлені коментарями і роз'ясненнями до останніх обіжників партійного центру, до останніх розпоряджень совітської влади. Раніше в українській совітській пресі можна було знайти хоч які небудь вказівки, що життя на Україні розвивається іншим темпом, що є тут інтереси і потреби, відмінні від російських. Це так само одійшло у минуле.

Централізаторські настрої запанували в українській пресі в повному розмірі. Опріч мови ніщо не свідчить тепер, що українська совітська преса видається на Україні, що вона має висловлювати потреби окремої совітської республіки.

Тим то стає цілком неможливим писати про розвиток політичних відносин і політичних настроїв в УССР. Все це тепер на сторінках совітської преси заступлено останнім обіжником ЦК ВКПб, з якого черпається і оцінка минулого і зазначення перспектив майбутнього. Політичне життя і його вияви опинилися по-за сторінками преси, зійшли в підземелля. Й не тільки життя і настрої широких мас людности, яка стоїть по-за межами комуністичної партії. Так само дуже мало ми знаємо про те, які процеси відбуваються в самій партії, лише з чергових виключень можна довідатися тепер, що в партії не все мається гарязд.

При відсутності політики на сторінках совітської преси доводиться знову вертатися до питань совітської економіки, використовувати той матеріал, який дає совітський періодичний друк, на який він звертає найбільшу і найголовнішу увагу.

* * *

Є два моменти в сучасній господарській совітській дійсності, які привертають нашу увагу. Одним з них являється той, над яким нам доводилося спинятися вже не один раз: це—практика переведення п'ятирічки. Кожне нове число совітських газет приносить все нові і нові дані про ту разячу суперечність, яка існує між совітськими господарськими планами і реальною дійсністю. Не раз ми наводили дані про ті катастрофічні господарські наслідки, до яких приводить господарська політика совітської влади — про загальний господарський занепад країни, про дальше

зубожіння людности, про голод і холод, в якому доводиться жити совітському громадянинуві.

Але поруч з цією стороною совітської господарської дійности є друга не менш цікава. Це — вияснення тих ліній господарської політики, яку встановлюють большевики, рахуючися з тими господарськими обставинами, в яких їм доводиться працювати. На цій останній справі ми хотіли спинитися ширше.

На перший погляд, справа, яку ми порушуємо, є цілком нескладаною. Аджеж лінія господарської політики большевиків встановлена, як це вони без перестанку зазначали і зазначають, п'ятилітнім господарським планом. Заяви про це робляться так категорично і так часто, що, здавалося б, нема тут жадного матеріялу для яких небудь дискусій і розмов. Проте більш уважний розгляд фактів з обсягу господарської політики большевиків на протязі останніх шести-восьми місяців переконує, що ситуація не є такою нескладною, якою вона видається на перший погляд. Що — правда, большевики продовжують повторювати, що основне їхнє гасло — це здійснення п'ятилітки. Але ще-далі, то все більше її більше в це гасло починає вкладатися новий зміст. Те розуміння п'ятилітки, яке було перед роком, починає заступатися иншим, цілком новим і відмінним.

Коли перед двома-трьома роками опрацьовувався п'ятилітній господарський план, коли намічалися завдання в окремих галузях господарства, коли пізніше той план і ті завдання стверджувалися вищими совітськими державними установами, на цей план панував погляд, як на ті директивні завдання, які повинні бути виконані й переведені в життя. Так само трактувався п'ятилітній господарський план і на протязі перших двох років його виконання — завдання плану, мовляв, є гармонійно нав'язані між собою частини і виконання їх в тих межах і розмірах, які зазначено в плані, є нерозривно зв'язано з виконанням плану в цілому. Коли стільки говорилося і писалоса за ці два роки про виконання п'ятилітки, малоса на увазі той господарський план, який зафіксовано в певних числах і в певних розмірах.

Перший етап нового трактування п'ятилітки виявився на XVI з'їзді, де була порушена думка про можливість виконання п'ятирічки за чотири роки. А далі в кінці літа й початку осені, в результаті важких проривів в цілому ряді галузів промисловости, передовсім в кам'яновугільній промисловости, большевиками була переведена ціла низка заходів, які од старого трактування п'ятилітки не лишили майже нічого.

Неможливість виконання завдань другого року, який кінчався 30. IX, примусила виділити для ліквідації проривів особливий квартал з I. X. 30 по I. I. 31, загальним планом цілком непередбачений. Відсутність засобів примусила змінити на початкові особливого кварталу радикально план нового промислового будівництва, обмеживши його лише найважливішими роботами або такими, що можуть бути закінчені в найближчий час. Цими заходами було розірвано з п'ятилітнім планом, який в свій час був визнаний обов'язковим до виконання. В результаті цього ухвалені об'єднаним пленумом ЦК і ЦКК ВКПб контрольні числа 1931 року нічого не мають спільного з числами, передбаченими третім роком п'ятилітки. Совітська преса запевняє, що підвищені темпи цих нових контрольних чисел дають повну гарантію виконання п'ятилітки за чотири роки. Щоб переконатися в тому, у нас буде ще дуже багато часу. На разі нам важно одмити теперешній розрив з тим планом, на розрібку й на рекламу його потрачено в свій час стільки праці. На разі треба спинитися на тому оригінальному трактуванню принципу плановости в господарстві, яке полягає в постійних змінах прийнятих планів і заміни їх иншими і спитати, чим ця совітська «плановість» відріжняється від капіталістичної безплановости.

Проте, зміна у відношенню до п'ятилітки не обмежується лише відмовою від запропонованих нею темпів. Переведено й переводиться колосальна робота в напрямі дискредитації всіх тих підстав, що на нїх збудовано п'ятилітній господарський план. Трудно, поки ми не знаємо всієї позадаштункової сторони совітських відносин, визначити всі ті причини, якими

керувалася совітська влада, аґанжуючи процес т. зв. промислової партії. Але не підлягає жадному сумніву, що одною з причин улаштування цього процесу був намір дискредитувати п'ятилітку, творцями якої були власне його учасники.

Чергова (10-11) книжка «Планового Хазяйства», що вийшла в зв'язку з процесом — а цей журнал після перередення на весні скорочення економічного видавництва в СРСР являється чи не єдиним економічним совітським органом — ціла присвячена критиці і дискредитації п'ятилітнього господарського плану, який ще так недавно являвся альфою й омеґою совітської господарської політики. Іде таммова про шкідництво в енергетиці, про шкідництво в плануванні, про шкідництво в статистиці, про шкідництво в укладенні контрольних цифр — дискредитується й нищиться все те, що беззадовго перед цим було ухвалено й стверджено.

Контури того, чим має бути заступлена п'ятилітка, ще не цілком ясні. В кожному разі не підлягає сумніву, що, як нова панacea, що має довести СРСР до соціалізму, має відкрити в майбутньому поважну роль концепція зустрічного промфінплану. Ця думка, висунена в відозві ЦК ВКПб з 3 вересня 1930 року, в тій третійці її, яку проводять працівники повного, очищеного од шкідників, Держплану, полягає в наступному.*) Завдання промфінплану, розведені до підприємства, мусять бути піддані найширшому обговоренню робітників в цілях побільшення цих завдань і поліпшення їх виконання, рівняючи з ними вказівками, які дані офіційно ствердженим планом. В протязі бюрократичній творчості держплановських працівників мусить бути висушена активна творчість робітничих мас, завданням якої є поставлені завдання збільшити і поширити. Цим способом встановлюється підстава для максимального поширення встановлених темпів з одного боку, а з другого боку при цьому підході зникають в совітській господарчій останні ознаки планування. Є адже ясным, що коли кожне підприємство почне само виробляти проекти щодо своїх продукційних завдань, наслідок неможливості скоординувати цю роботу, повний хаос, повна безплановість.

Чи встановиться дійсно цей хаос при більш широкому використанню концепції зустрічного промфінплану сказати на разі, розуміється, трудно. Річ у тому, що офіційно встановлені продукційні завдання є тепер остільки великі, що і їх виконати нема можливості, як це блискуче встановлює досвід осьблвного кварталу, контрольні цифри якого були укладені без участі «шкідників». Через те збільшення продукції, яке має бути досягнено за допомогою промфінплану буде в переважючій кількості випадків папіровим. Через те можливо, що концепція зустрічного промфінплану фактично приведе лише до більшого використання робочої сили, до зросту степені експлоатації робітників. Одно проте лишається ясным — саме висування ідеї зустрічного промфінплану є розривом з ідеєю плановості в народьському господарстві. З п'ятиліткою, як певним зафіксованим на довгий період господарським планом, є покінчено. Лишилося лише саме гасло п'ятилітки, позбавлене жадного конкретного змісту. Коли раніше від населення СРСР вимагалось найбільше напруження во ім'я певних конкретних завдань, які на протязі п'яти років мають стати реальним фактом життя, то тепер від нього вимагається ще більше напруження при відсутності жадної конкретної цілі — во ім'я того, що большевики, профануючи ідею соціалізму, називають соціалістичним господарством.

Як ця теперішня лінія господарської політики большевиків впливає на витворення ентузіазму серед робітників, на зріст їх активності відносно цього не може бути двох думок. Правда, совітські чинники доводять тепер з великою енерґією, що створює робітників що-далі то все більше, в результаті піднесення народького господарства, поліпшується. Але факти, занадто очевидні, занадто яскраві, занадто близькі кожному громадянину СРСР, з усією очевидністю і силою перечать всій цій словесній большевицькій аргументації.

В. С.

*) Н. Наскучний. Встречный промфинплан в системе планирования. «Соц. Хоз.» ч. 9. 1930 р.

3 міжнародного життя.

В Німеччині.

Увагу європейської політичної опинії притягає до себе чергова сесія німецького рейхстагу, де переходять події, що досі були майже невідомі нормальним парламентам в нормальних однонаціональних державах, якою більше менше можна вважати й Німеччину.

Справа така. Як то було вказано свого часу в «Тризубі», німецький парламент, що вийшов із останніх загальних виборів, дякуючи значній кількості правих та лівих екстремистів, — гагенкрейцерів та комуністів, — виявив себе впрост не працездатним. Рейхстаг мав у собі кожного разу — і то значну більшість для того, аби одкинути всяку пропозицію, звідки б вона не виходила. Але в ньому не можна було скласти жадної більшости, яка могла б прийняти ту чи иншу позитивну пропозицію.

Уряд д-ра Брюнінга, що на свою голову розпустив був попередній парламент, в якому будь що будь можна було знайти таку-сяку урядову більшість, вийшов із вказаного, здавалося, безнадійного становища в такий спосіб. По-перше, він не ставив перед парламентом питання про довір'я, бо не дістав би його, а задовольнявся тим, що всі спроби правої і лівої екстрими висловити йому недовір'я відкидалися парламентом. По-друге, підтриманий популярним у країні президентом маршалом Гінденбургом Брюнінг взявся до методу так званого декретного законодавства. Усі потрібні закони видавалися на основі 48 параграфу німецької конституції в час перерви між сесіями парламенту, у вигляді тимчасових декретів президента, які потім представлялися в парламенті для ствердження чи одкинення. З декретами справа переходила так само, як і з довір'ям. Опозиція завжди пропонувала їх одкинути, парламент висловлювався проти цих пропозицій, і таким чином декрети стверджувалися і ставали справжніми законами.

Так справа виглядала назовень. З середини ж уряд був посилений тим, що на кожне парламентське засідання імперський канцлер з'являвся, маючи з собою готовий, підписаний президентом, декрет про розпуск парламенту та про призначення нових виборів. Про це всі в парламенті добре знали. Ліві й праві екстремисти, знаючи про це, тільки того й добивалися. Але проти розпуску стояла безперечна більшість рейхстагу, що складається з усіх поміркованих буржуазних партій та з соціал-демократів. Бо боялися ці партії, що на сьогодні нові вибори не принесуть їм нічого, крім нових втрат мандатів у парламенті й популярности в країні. Тому вони, — хотіли не хотіти, а голосували в такий спосіб, аби уряд д-ра Брюнінга зостався у влади та аби державна справа не топталася на місці, а будь-що-будь посувалася хоч трохи наперед. На цьому місці свого часу зважено було позицію тих партій, вказано було й на те, яке високе чуття державної відповідальности виявила тоді германська партія соціал-демократів. Роля її, як на те вказує сучасний перебіг подій, в цьому напрямі щедалеко не закінчена.

Парламентська стратегія д-ра Брюнінга, що нею він досяг своєї мети на попередніх двох сесіях рейхстагу, для поточної сесії мабуть таки не була б достатньою. Перед парламентом на цей раз стояли не тільки негативні, але й позитивні завдання. Треба було перевести певні зміни в надто ліберальному наказі германського парламенту, що давав нестриману волю екстремній опозиції, яка що-разу перетворювала парламентські засідання в галасливі вулиці мітинги. Треба було прийняти нормальний державний бюджет, особливо важливий в сучасних обставинах жорстокої економічної кризи та посиленого безробіття. Треба було нарешті, маючи на оці європейську ситуацію, визначити певні лінії міжнародної політики Німеччини і т. и. Для переведення зазначених справ германському урядові необхідно було мати в своєму активі щось більше за загрозку розпуском чи декретним законодавством.

Здобути нові сили д-ру Брюнінгові допомогли два місяці парламентських ваканцій. Зорієнтувавшись у внутрішньому становищі Германії, він, що перед тим хитався більше до права ніж до ліва, виступив кінцем кінцем гостро проти гагенкрейцерів. Перед рейхстагом він поставив завдання: привернення нормального парламентського ладу і боротьбу проти всякої диктатури, звідки б вона не приходила. Цим він здобув собі тверду підтримку не тільки середніх буржуазних груп, але й соціал-демократів, тобто найбільшої фракції в парламенті й найліпше організованої партії в країні, яка, коли що, може й збройно виступити проти вказаних їй ворогів.

Що-до лінії закордонної політики, то тут д-р Брюнінг пішов кружкою дорогою, яка вивела його на ту рівнодійну, що за нею стоїть велика більшість німецького парламенту й народу. Комуністів він обійшов з запілля тим, що виявив себе дома і в Женеві прихильником союзу з СССР та прихильником такої улюбленої в Німеччині східньої орієнтації: а гагенкрейцерів—тим, що взяв за свої їх міжнародні вимоги, які зводяться до ревізії плану Юнга, до перегляду кордонів, до права Німеччини на озброєння, на охорону меншостей і т.и. Прийнявши й проголосивши своїми ті вимоги, німецький канцлер, однак, рішуче відмовився од гагенкрейцерівських — насильничих — методів їх переведення, а висловився за нормальну дипломатичну працю в межах сучасного розподілу європейських міжнародніх сил.

Така лінія внутрішньої, а особливо міжнародньої політики, що її вже свого часу накреслив був і виконував покійний Штреземан, прийшла до душі вказаним вище буржуазним і соціалістичним партіям і дала д-ру Брюнінгу парламентську більшість у поточній сесії німецького рейхстагу. Більшість та розбіжна і неоднотісна; з неї годі скласти організовану урядову коаліцію, але використати її для актів урядування цілком можливо, особливо за коротких парламентських сесій та маючи за собою президента республіки і готовий декрет про роспуск парламенту на той випадок, коли б сталася якась несподіванка.

Утворивши таку базу й спіраючися на неї, д-р Брюнінг досяг всього того, що йому було потрібно. Парламентська більшість одкинула en bloc всі пропозиції висловити урядові недовір'я; так само en bloc прийнято державний бюджет, і, нарешті, — проголосовано було такі зміни парламентського наказу, які віднині дозволяють президії тримати на коротких віжках безоглядну екстремну опозицію справа та зліва. Нема що говорити, — ціла процедура переходила на густому тлі саботажу, крику, гвалтів, безконечного ряду скандалів, а в тім все оте скінчилося й справу переведено.

Права опозиція, переможена в парламенті, однак, не скорилася перед фактами. Не маючи сили й ґрунту для дальшої боротьби в рейхстазі, гагенкрейцери вирішили перенести її на вулицю. Вони всі, in corpore покинули рейхстаг, проголосивши прийняті постанови незаконними, бо, на їх думку, німецький парламент перетворився в «ітадель» ворогів Германії». Гітлеровці вийшли не самі: за ними слідком, зробивши аналогічну заяву, вийшли націоналістичні депутати всіх відтінків. Усього покинуло рейхстаг більше двохсот депутатів. З цілого складу рейхстагу — 377 членів — в залі засідання залишилося лише біля 350. Кворум німецького парламенту рівний 289 депутатів. Коли б комуністи пішли в сліди своїм приятелям — ворогам з права, справа стала б безвихідною, бо не можна було б зібрати кворуму. Таким чином, як це не дивно, становище д-ра Брюнінга врятоване найбільшими противниками його, тобто комуністами. В цьому — зарука тяжкої небезпеки, може вже й на ближче майбутнє.

Гітлеровці і націоналісти покинули рейхстаг, але своїх мандатів не зреклися, бо, по-перше, ті мандати не пошкодять їм і в їх чинності по-за парламентом, а по-друге, вони гадають, що може ще настати час, коли їм можна буде повернутися до парламенту і досягти там своїх цілей. Чи виправдані будуть їх сподівання, — не знати. Логіка начеб то-говорить за те, що надії гагенкрейцерів опанувати становище в Німеччині мають небагато шансів на зреалізування. На вулиці їх зустрінуть ті самі сили,

О. Онукієнко († 30. I. 1931)

що вони їх мали перед собою й у парламенті. З одного боку, поруч з ними як на те вказують факти, завжди йтимуть кому їсти, що дбатимуть про те, аби всі заколоти, організовані гагенкрейцерами, перевести до своїх комуністичних берегів. З другого боку, проти гітлеровців шикують свої ряди соціал-демократи, які в сучасних умовах — неша річ, як на довго — стали непохитними прихильниками спокою і зборотами державного ладу.

Так говорить логіка, але чи скоряться перед такою логікою фізично. — цього зараз ще ніхто не може сказати. Надто вже багато в Німеччині скопичено на сьогодні горючого матеріялу, надто багато циркулює в ній отих, так званих, незначених настроїв, в яких зрештою лежить ключ до всях подій громадського порядку за переходною добою, за часи неусталеного ладу.

Observer

---

† Инж. Овсій Онукієнко.

Українська Подєбрадська колонія дня 30. I. 1931 стратила з особи інж. О. Онукієнка знову одного з своїх культурних борців, який передчасно помер від туберкульозу в м. Оломоуці на Мораві.

Покійний народився 22 червня 1898 року на Чернігівщині. Завдяки обставинам в 1917 р. залишає 7 класу гімназії, в р. 1918 вступає до Корпу-

су Січових Стрільців, а з 3-ю Залізною Стрільською дивізією, переживши весь тягар боротьби за долю рідного краю, дістається до табору інтернованих в Польщі. Виснажений тяжкими умовами безприкладної збройної боротьби, а відтак таборовим життям, вже з підточеним здоров'ям, прагнучи знання, в 1924 р. переходить на терен ЧСР, де вступає вільним слухачем гідротехнічного відділу Української Господарської Академії в Подєбрадах і одночасно там же студіює на натуральних курсах. 29 вересня 1926 р. складає іспит дозрілості, переводиться в дійсні слухачі, але одночасно організм підточується пеглою туберкульозою. Однак дух вояка залишається непохитним, студіює далі, хоч инколи й з перервами, а 22 жовтня 1930 року з дуже добрим успіхом складає дипломний іспит та одержує звання інженера-гідротехника. Мрія здійснилася, став культурним борцем за майбутнє краще батьківщини, але сили zostалися за ним — на тернистім шляху. Від'їхавши до санаторії, підтримував тісні стосунки з бувшими товаришами по зброї і по школі, але повернутися до них небіжчиківі не пощастило. Життя згасло. На далекій Чернігівщині залишив батьків та наймілліші спогоди. Вмер в Оломоуцькій чеській лікарні на Мораві і там же на центральній кладовищі, за ласкавої участі чеського пан-отця та православного чеського хору похований.

Хай буде земля йому легкою.

На могилу було покладено вінки від Української Господарської Академії, Спілки Українських Гідротехників та від бувших товаришів по зброї. Спільними заходами частини укр. колонії м. Подєбрад і м. Пишорова буде пізніше збудовано пам'ятника.

С. Свільняк.

З широкого світу.

— Турецький уряд ніби має прийняти запрошення Ліги Націй на травневе засідання пан-європейської комісії.

— В перший раз змісь прибутку німецькі заводи Крупа мають річний дефіцит в 4,5 міль. марок.

— Німці будують большевикам на московських заводах 3 дирижаблі типу Цепеліна.

— Єгипетський археолог проф. Селім Гасан відкопав коло Гізах в Єгипті незліяту піраміду одної принцеси 4-ої династії.

— В Парижі помер був. нач. штаба маршала Жофра ген. Бертело. Він був також нач. фронт. військ своєї місії в Румунії та свого часу мав вплив на відношення Антанти до укр. справи.

— Перепис населення Японії 1 жовтня 1930 року дав такі результати: всього населення 88.974.000 душ (в 1920 р. було 79 міль. душ). Середня густина населення — 169 душ на квадрат. кілометр.

— Канадійський прем'єр Бенет приїхав до Вашингтону в справі торговельних зносин з Америкою.

— Експлуатація французьких залізниць за пів місяця січня нового року показала сильне зменшення руху і прибутків.

— Сіамський король і королева в березні мають побувати в Сполучених Штатах Північ. Америки.

— Після упадку кабінету Стефа у Франції, сформовано новий під головуванням П'єра Ляваля, який отримав більшість в Парламенті 312 голосами проти 258.

Хроніка.

З життя укр. еміграції

— З діяльності Т-ва Прихильників Ліги Націй. В Брюсселю відбулася сесія Унії Т-в Прихильників Ліги Націй, на якій, між иншим, розбиралося питання галицьких недавніх подій. Українська делегація в складі проф. Р. Смаль-Стоцького та проф. О. Шульгина виступила чинно в цій справі. Дебати, в яких прийняли участь польська делегація, голандка пані Бакер, Голова Унії та інші тяглися біля трьох годин. В наступному числі «Тризуба» дамо повний звіт з цієї сесії, яка є для наших українських справ дуже важливою.

У Франції.

— Перепис у Франції. 8-го березня у Франції буде переведено перепис населення. Кожен мешканець муситиме заповнити бланк з запитаннями про адресу, стать, місце і час народження, родинний стан, освіту, професію і що найважливіше для нас, українців, про національність. Кажемо особливо важливо, бо, поперше, у Франції встановлено дво-значну формулу означення українців — «ancien sujet russe, d'origine ukrainienne», — а, по-друге, відносно кількості українців у Франції існують різні версії і самим укр. організаціям було б дуже цікаво і необхідно знати точне число укр. емігрантів по цій Франції.

Треба сподіватися, що наша еміграція скористається випадком і вживе всіх заходів, щоб не упустити випадку показати свою кількість і свою приналежність.

— Вечірка в «Українському Палаці». 14 лютого в Парижі в «Українському Палаці» групою був. українських юнаків Державної Спільної Юнацької Школи було улаштовано на користь безробітних товаришів вечірку-баль.

В концертному відділі взяли участь артист-бандурист В. Ємець, танцюристи п. п. Гетьмани та інші, а після концерту відбулися танці. Публіки було чимало і треба думати, що організатори досягли своєї доброї мети — допомогти товаришам.

Під кінець вечірки стався інцидент. На ґрунті зухвало-задирикуватого поводження з боку провідників нової газети «Незалежності», один з членів Військового Т-ва чинно знезжив особу, близьку до останньої газети *).

В Польщі.

— З життя Українського Наукового Інституту в Варшаві. 5 лютого б. р. на зборах Економічного семінару при УНІ інж. В. Яновський зробив доклад на тему: «Вугільна промисловість на Україні». Давши вичерпуючу характеристику сучасного становища вугільної промисловості на Донбасі, докладчик прийшов до наступних

*) Редакція «Тризуба» не поділяє таких аргументів і не може не осудити такий спосіб реагування на провокаційні вихватки панів з «Незалежності». Вона закликає громадянство до більшої витримки і витривалості: на провокаційні випадки одна відповідь — спокій і нехтування.

Висновків: Поруч з більшенням видобутку вугілля можна скоротувати слабу видатність механізмів, загальне погіршення якості і слабу продуктивність праці. На перешкоді до виконання планів стоїть, г. ч., проблема кадрів, яку совітському урядові розв'язати певзистію не вдається. Політика совітська йде на визискування донецьких запасів на шкоду Україні. Для того має служити і скасування Донвугіль-тресту, як самостійної української промислової централі, та включення її до складу Всесоюзного тресту разом з іншими районами. Паливна криза примушує совітську владу до прискорення закінчення будівництва Дніпрельстану.

В дискусіях, що відбулися по закінченню доповіді, брали участь п. Кіричок, проф. Шовгенів, інж. Іловіньський, ген. Змієнко і проф. Мацієвич.

— З'їзд членів організації партії Р.-Д. в Польщі. 1 лютого б. р. у Варшаві відбувся з'їзд членів партії Р.-Д., що перебувають у Польщі. На з'їзд прибули, крім членів партії, які стало мешкають у Варшаві, також члени партії, які приїхали з різних міст провінціальних: Білосток, Бересте, Пюотроків, Новий Битом, Коло і ін. На голову було обрано проф. О. Лотоцького, а на секретаря — інж. Г. Скубія. З'їзд заслухав доповіді про діяльність Президії організації, і про діяльність Закордонного Бюро партії, які подав секретар Президії і член Закордонного Бюро інж. Є. Іловіньський. Була обрана нова Президія в складі Голови проф. К. Мацієвича і членів інж. Д. Бакевича-Щуковського, інж. Є. Іловіньського і інж. Г. Скубія та Ревізійна Комісія в складі п. В. Завадзького, інж. І. Зваричука і інж. Б. Прохорова. На пропозицію Голови З'їзду ухвалено вислати привітання до Заступника Голови Директорії Головного Отамана військ УНР А. М. Лівичького. Нарешті з'їзд заслухав доповіді: проф. О. Лотоцького «З історії партії», проф. К. Мацієвича «Сучасне міжнародне становище» і

інж. Є. Іловіньського «Сучасне становище на Україні і на еміграції».

Листи до Редакції

I.

Шановний пане редакторе! Прочитавши в ч. 3 «Незалежності» допис п. Афнера про мій побут в Кнютанжі 24 січня с. р., мушу як в інтересах правди, так і в інтересах дійсної інформації подати до відома громадянства наступне:

1. Ніяких доручень від Уряду УНР не мав і «начальства» з себе не уявляв, а їхав по дорученню Генеральної Ради Союзу одвідати Громаду в Кнютанжі, що мною було й виконано і докладено Генеральній Раді.

2. Ніяких наказів по фотографування ні від кого не мав і не переказував, і тому ніяких фантастичних «пояснень» з приводу цього не виголошував.

3. Виїхав з Кнютанжа на другий день по-обіді 25 січня, прямуючи до Оден-ле-Тіша, а не зараз же по зборах, як пише п. Афнер.

Але одночасно дозволю собі зауважити кілька дурниць, написаних п. Афнером.

Він пише що-до повідомлень Громади:

«Довго громадяне крутили і так і сяк цей папірець і давай міркувати, що то за таке свято «Незалежності» і коли воно святкується? Кожен твердо пам'ятав, що у січні святкується проголошення Соборності Українських Земель, але свята «Незалежності» не пригадували. Поміркували і розійшлися з тим висновком, що це певно помилка по малограмотності Голови чи Секретаря тої Громади».

Очевидно ця «малограмотність», на мою думку, стосується не до Управи Громади чи до громадян, яких прийшло на ці урочисті збори чоловік з 25 і які певно «твердо пам'ятали», що в січні святкується не тільки соборність, але й самостійність України, — а до самого автора допи-

су п. Афнера чи його недоріки — інформатора; ці особи в своїй «націоналістичній» простоті на жаль, не знають, що 22 січня 1918 року 4-им Універсалом Центральної Ради проголошено незалежність Української Держави і що цей день на рік попереджає другий день 22 січня 1919 р. коли було оголошено соборність земель українських що мною в моїй промові було підкреслено і про ці обидві пам'ятні дати та їхнє значіння говорено.

Дивно тільки, що такі безграмотні дописи містяться в газеті, яка називається... «Незалежність». Куди ж дивиться редакція газети?

По-друге, що-до тону, добірних слів та брехливого характеру допису, то його торкатися не буду. Він же згнітійом української еміграції у Франції. Він так добре нагадує покійні «Українські Вісти», в яких Борщак був головним редактором і в яких подібні «перлини» бували в кожному майже числі.

Чи не дивно, що цей тон, брехливий характер і добірні слова «Українських Вістей» відродилися знову на шпальтах... «Незалежності»?

Прошу і т. д.

М. Ковальський (—)
Париж, 16 лютого 1931 р.

II.

В часописі «Незалежність» ч. 1 з 16. I. 1931 р. вміщено листа п. Коршуна, в якому останній інкримінує мені подання в «Тризубі» ч. 48 з 21. XII. 1930 р. інформації за підписом Ворскленко.

Крайнє дивус мене нерозважливості п. Коршуна. Не дивний би мені був такий вибрик цього пама — виступ його в пресі із своїм листом, коли б це він зробив років два назад, будучи рядовим «скоронадковцем», але зараз, коли він репрезентує в Болгарії ОУН, яко призначений нею секретарь, здавалося б, треба було п. Коршунові змінити свою вдачу хоч настільки, щоб не наражувати своїєї гідності представника організації «націоналістів», ставля-

чи себе, легенько висловлюючися, в смішне становище.

Перш за все, в кореспонденції «Тризуба» зовсім не згадується, шановний п. Коршуне, ваше ім'я, і, коли вже ви виступаєте із своїми спростованням, то виступали б, як третя персона, а не як особа, до якої відноситься ця кореспонденція, що ви робите в 2-ій тощі свого листа. Це ще не є формальною причиною, що ваше прізвище починається літерою «К», тим більше, що як ви заповняєте, ви не є одиноким «націоналіст» в Болгарії. а мається тут цілий «Відділ», і ви сміливо могли не приймати на своє конто ініціал «К», лише від свого імені захищати цього «К» від тих нападків, які до нього Ворскленко стосує.

Тепер друге; на якій підставі ви, пане Коршуне, ідентифікуєте моє власне прізвище з псевдонімом «Ворскленко» (як-що це псевдонім)? Які у вас на це маються підстави? Інтуїція? — це підстава не певна і як така часто може поставити людину в ніякове становище. От і в данім разі інтуїція ваша вас завела. Замість того, щоб спокійно обмірковувати справу, ви почні аєте хвилюватися і експромтом komponуєте спростовання, не попитавшись ради у людей досвідчених, які це зробити, а тому пишете нісенітниці, допускаєтеся неправди і кінець кінцем доходите до абсурду. Взагалі виказується ще «зеленим». Всім цим ставите себе під сумнів, що-до солідності людини, яка претендує займатися громадськими справами.

Лист, підписаний «Ворскленко», для мене самого був несподіванкою. Як по змісту, так і по стилю кореспонденції я побачив у Ворскленкові людину ще молодшу на полі журналістики, що виступав в пресі ще дуже недавно, як що не в перше.

Що торкається мене, то я не мав потреби вступати з вами, пане Коршуне, до полеміки, поборюючи вашу акцію, тим більше, що і поборювати її нема потреби. Хоч ви і пишете, що «в Софії існує Відділ ОУН», але очевидно він не є значний, бо я, як і Ворсклен-

ко, не знав, хто до нього входить окрім вас. А можливо, що члени цього «Відділу» по якимсь причинам самі не бажають виявляти свою таку приналежність? Ви ж, очевидно, не зуміли вселити в них почуття горожанської мужності, що особливо дивно пристосувати до таких людей, які є по ваших словам «люде з наскрізь виробленим національним світоглядом». А може ви, пане Коршуне, теж з якихось причин натягуєте на «Відділ» серпанок конспіративності? У всякім разі ви не тільки не називаєте імени членів «Відділу», але і їхню кількість.

Дивує мене, пане Коршуне, і те, що, виступаючи проти мене, ви приплутуєте для чогось сюди і «Українську Громаду в Софії», причому допускаєтеся неправди, приписуючи їй склад з «мертвих душ». Ніхто ще не закидав такого Громаді, тай вам, як бувшому її членові, повинно було бути відомим, що всі члени Громади вступали до організації на підставі ухвали загальних зборів і своїх власноручних заяв, які наперед подавалися кандидатами; всі такі заяви і по цей час змаються в архіві канцелярії Громади. Коли б це не було так, то ви, яко бувший член Ревізійної Комісії не переминули б таке зафіксувати в своїх протоколах. Коли ж ви хочете сказати, що «мертві душі» в Громаді мали місце після вашого виходу, то щоб таке казати, треба мати і факти, а ви їх не даєте. А понеже противні документальні факти канцелярія Громади може дати у всякий час, то ваш безвідставний наклеп є злосною клеветою.

Копнувши ногою «Т-во Вояків Армії УНР в Чехії», ви, п. Коршуне, доходите вже до абсурду—причому тут ваше спростовання і назване Т-во. Дуже це нагадує відоме — «в огороді бузина, а в Києві дядько».

Тепер ви ще закидаєте, вже не мені, а комусь з мого «оточення», щоб «на звістку масового нищен-

ня українців в Польщі мав би сказати: «Так їм і треба». Певен в тому, що й цей закид не має в собі правди, як і відносно «мертвих душ». Чому у вас не хватило мужности назвати цю людину, коли дійсно це мало місце.

Дуже дякую вам, пане Коршуне, за ті «компліменти», якими ви стараетесь «підвищувати» мою персону, «Українській Громаді» надасте моє ім'я, обдаровуєте мене, як «визначну особу», «оточенням» і т. и. Недоречність ваша, а ще більше невихованість у вашім вислові по відношенню до громадської організації ясна кожному, хто не загородив себе у вузькій рямці свого світогляду і вмів поважати й чужі думки.

Що ж до мого «оточення», то я готов його признати лише в тому розумінні, що це є люде, які, як і я, твердо вірять в ідею УНР і непохитно її одверто йдуть по простій стежці до її здійснення реального, не укриваючи своїх переконань ніякими серпанками.

На закінчення скажу вам, пане Коршуне, що вимушений цей мій лист з'являється на шпальтах печатати лише з того обрахунку, що ігноруючи ваш лист мовчанкою (чого він і варт), я міг би закласти сумнів в тих із знаючих мене людей, опінію яких я ціню, сумнів що-до авторства мого кореспонденції підписаної Ворскленко, зміст якої ніяк не може полоскотати моєї амбіції. Надалі ніякої полеміки по цьому питанню від мене не буде, та й взагалі на які будь листи змісту вашого останнього я відповідати не буду.

З правдивою повагою

Б. Цибульський (—)

3. II. 31
Софія.

Од Редакції. З свого боку стверджуємо, що п. Б. Цибульський нічого спільного з дисписом п. Ворскленка немає: автор його—ща соба.

Зміст.

— Париж, неділя, 22 лютого 1931 року — ст. 1. — А. Яковлів. Охорона прав національних меншостей в Лізі Націй — ст. 2. — Давні й . Літературні спостереження. XXII — ст. 7. — К-о. Близнята «Ruch» і «Тризуб» — ст. 12. — Борис Лисянський. Листи емігрантів, IV — ст. 17. — В. С. З життя й політики — ст. 21. — Обсєг-ва т о г . З міжнароднього життя — ст. 24. — Инж. Овсій Онікієнко (некролог) — ст. 26. — З широкого світу — ст. 27. — Хроніка: З життя укр. еміграції: Українська Т-во Прихильників Ліги Націй — ст. 28. — У Франції — ст. 28 — В Польщі — ст. 28.

ОГОЛОШЕННЯ

Удруза Ліонської Громади спозіщає всіх українців емігрантів м. Ліона та його околиць, що національне свято — 70-ті роковини смерти безсмертного слівця України — Т. Шевченка, відбудеться в неділю 15 березня с. р. о год. 15 в за і свят меріі 3-го арондисмента. Ліону (233, Rue Dugèsdin, трамваї ч. ч. 24. 25. 26, вста ати на Place Guichard). Всіх осіб, які можуть прийняти участь в хорі декламуванню творів поета — Упрага Громади гаскаго просить зголоситися до секретаря Громади що неділі від 16 до 18 год. пообіді.

У пра ва Г ром а ди.

Єдина адреса Редакції й Адміністрації « Т Р И З У Б А »

42, Rue Denfert-Rochereau, Paris 5-e.

Для поштових переказів у Франції застається по старому: «Le Trident»

Chèque postal 898. 50. Paris

Редакція і адміністрація: 42, rue Denfert-Rochereau, Paris(V)

Tél. Danton 80-03.

Для переказів у Франції: «Le Trident», chèque postal 898.50, Paris.

Редагус — Комітет.

Адміністратор : Іл. Косенко.

Le Gérant : M-me Perdrizet.